

Отже, у Греції та Республіці Кіпр на початку XXI століття вченими-педагогами серйозна увага почала приділятися питанням підготовки як викладачів-менторів, котрі покликані допомогти новопризначеному вчителю якнайлегше адаптуватись до нових професійних умов, так і викладачів центрів підвищення кваліфікації, які мають покращувати кваліфікаційний рівень не лише молодих, а й досвідчених колег та навіть управлінського складу загальної середньої і вищої освіти.

Щодо перспектив подальших розвідок у цьому напрямку, то необхідним є вивчення досвіду й інших розвинених країн світу з питань підготовки викладачів-менторів та викладачів центрів підвищення кваліфікації з метою його творчого осмислення й впровадження у вітчизняну систему післядипломної педагогічної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Παπαευθυμίου-Λύτρα Σ. Η Εκπαίδευση των Εκπαιδευτών: Προβλήματα και Προοπτικές / Σ. Παπαευθυμίου-Λύτρα // Οι ξένες γλώσσες στη Δημόσια Υποχρεωτική Εκπαίδευση : πανελλήνιο συνέδριο, 31 Μαρτίου – 1-2 Απριλίου 2006. – Αθήνα : Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2006. – Σ. 143–151.
2. Παπάνη Ειρ. Ο Θεσμός του Μέντορα στην εκπαίδευση [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://edu4adults.blogspot.com/2012/12/blog-post_6.html.
3. Πρόγραμμα εισαγωγικής επιμόρφωσης / Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου. – Λευκωσία, 2008. – 44 σ.

REFERENCES

1. Παπαευθυμίου-Λύτρα Σ. Η Εκπαίδευση των Εκπαιδευτών. Προβλήματα και Προοπτικές / Σ. Παπαευθυμίου-Λύτρα // Οι ξένες γλώσσες στη Δημόσια Υποχρεωτική Εκπαίδευση : πανελλήνιο συνέδριο, 31 Μαρτίου – 1-2 Απριλίου 2006. – Αθήνα : Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2006. – Ρ. 143–151.
2. Παπάνη Ειρ. Ο Θεσμός του Μέντορα στην εκπαίδευση – Retrieved from : http://edu4adults.blogspot.com/2012/12/blog-post_6.html.
3. Programma eisagogikis epimorfosis / Paidagogiko Institutou Cyprou. – Leukosia, 2008. – 44 p.

УДК 37.014.5:005.6

ОСВІТНІЙ МОНІТОРИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИЗНАЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Маковська О.А.

Глухівський національний педагогічний університет ім. Олександра Довженка, вул. Києво-Московська, 24, м.Глухів

olenam2011@ukr.net

У статті розкрито етапи становлення моніторингу, удосконалено поняття моніторингу та освітнього моніторингу, узагальнені основні завдання, функції, види та принципи проведення освітнього моніторингу. Виділені основні об'єкти моніторингу та напрями проведення досліджень. Обґрунтовано, що освітній моніторинг є ефективним засобом оцінки якості освіти навчального закладу.

Ключові слова: якість освіти, моніторинг, освітній моніторинг, принципи, функції, етапи проведення освітнього моніторингу.

ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ МОНИТОРИНГ КАК ИНСТРУМЕНТ ОПРЕДЕЛЕНИЯ КАЧЕСТВА ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Маковская О.А.

*Глуховский национальный педагогический университет им. Александра Довженко,
ул. Киево-Московская, 24, г. Глухов*

olenam2011@ukr.net

В статье раскрыты этапы становления мониторинга, усовершенствовано понятие мониторинга и образовательного мониторинга, обобщены основные задания, функции, виды и принципы проведения образовательного мониторинга. Выделены основные объекты мониторинга и направления проведения исследований. Обосновано, что образовательный мониторинг является эффективным средством оценки качества образования учебного заведения.

Ключевые слова: качество образования, мониторинг, образовательный мониторинг, принципы, функции, этапы проведения образовательного мониторинга.

EDUCATIONAL MONITORING AS INSTRUMENT OF HIGHER EDUCATION QUALITY DETERMINATION

Makovska O.A.

Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University, Kyivo-Moskovska str., 24, Hlukhiv

olenam2011@ukr.net

Essence concept of monitoring and educational monitoring is exposed in the article. It is determined that complication of formulation of marked concept determination is related to their belonging both to the sphere of science and to the sphere of practice.

The educational monitoring has some specific features: its function is not only giving information about educational system state but also including mechanisms of the current adjusting and self-regulation. So the educational monitoring is expedient to interpret as a system of collecting, processing, storage and distribution of information about the educational system or its separate components, that is oriented to the informative providing of management, that allows to do reasonable conclusions about the state of object at any moment and to work out the prognosis of its development.

Information according to results of conducted educational monitoring is used by monitoring subjects for administrative decisions acceptance.

The external monitoring of the system of education in Ukraine is conducted by the State inspection of educational establishments of Ukraine, namely: 1) carries out control and takes part in monitoring students' and pupils' quality preparation; 2) analyses work of preschool, general educational, out-of-school, vocational and higher educational establishments, other subjects of giving educational services as for their inhibition of legal acts in educational branch, requirements of higher education standards, estimates accordance of their activity to the requirements of state standards, gives offers as for removal of negative and distribution of positive tendencies in development of education and giving educational services; 3) studies work of educational management organs during realization public policy in the educational field, management efficiency of giving educational services; 4) carries out methodical guidance and co-ordination of organs' work of educational management on questions of organization and control measures and educational establishments' attestation.

According to results of the obtained data the State inspection of educational establishments brings in to Department of education and science of Ukraine for consideration of suggestion in relation to providing of politics forming in the education sphere. Department of education and science of Ukraine: determines directions of monitoring realization in accordance with the tasks of public policy in education industry, carries out co-ordination of estimation realization, asserts plans of measures to realization of monitoring and estimation, carries out control after their implementation, takes into account the results of monitoring and estimation during forming and realization of public policy in educational industry.

Key words: quality of education, monitoring, educational monitoring, principles, functions, stages of realization of the educational monitoring.

У сучасних умовах галузь вищої освіти сформована як сфера бізнесу, яка розвивається через надання освітніх послуг. Головним споживачем освітніх послуг є студент, зацікавлений отримати якісні знання, адекватні вимогам сучасного ринку праці, сформувані завдяки вищій освіті індивідуальний комплекс знань, який слугуватиме основою для індивідуальних конкурентних переваг на ринку праці.

Якість освіти за критеріями ООН виступає одним з провідних індикаторів якості життя. У зв'язку з курсом України на прискорення інтеграції в структури об'єднаної Європи, питання якості вищої освіти набуває особливого значення та висуває необхідність приведення вітчизняних освітніх стандартів у відповідність до критеріїв держав-членів Європейського Союзу.

Інструментом визначення та оцінювання якості освіти виступає освітній моніторинг.

Вагомий внесок у дослідження питання проблем моніторингу якості освіти зробили такі вітчизняні вчені, як С. Баль, Н. Бобак, А. Волошко, А. Волохін, Г. Єльнікова, А. Ісаєва, В. Красовська, В. Кремень, Р. Кубанов, Т. Лукіна, О. Ляшенко, О. Мартинюк, Н. Марочко, Н. Пасічник, Т. Хлебникова, Л. Щоголева. Світові тенденції в розвитку вищої освіти, зокрема економічні аспекти, в умовах глобалізації вивчали зарубіжні вчені – Г. Беккер, Д. Бок, К. Поланьї, Б. Кларк, Е. Тоффлер, Ф. Фукуяма та ін. У своїх дослідженнях вчені приділяли увагу питанням розкриття сутності якості вищої освіти, розробці стратегій розвитку системи вищої освіти. При цьому недостатня увага приділяється використанню моніторингу як основному інструменту визначення якості вищої освіти.

Мета статті полягає у визначенні сутності поняття «освітній моніторинг», визначенні мети та завдань, об'єктів та вимог до його проведення, що сприятиме отриманню об'єктивної інформації про дійсний стан освіти, а відтак відкриватиме можливості для постійних продуктивних змін цієї якості, що виявляються в цілях, структурі, змісті, технологіях, процесі та результатах освіти.

Відповідно до пп. 2.2 Закону України «Про вищу освіту», система забезпечення вищими навчальними закладами якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості) передбачає здійснення моніторингу та періодичного перегляду освітніх програм [1].

Поняття моніторинг походить від латинського слова *monitor* – спостереження, контроль, застереження. *Monitoring* (англ.) – це старанне спостереження, нагляд за процесом та змінами, що відбуваються [2].

Поняття «моніторинг» представляє інтерес з точки зору його теоретичного аналізу, оскільки не має однозначного тлумачення, тому що вивчається і використовується в різних сферах науково-практичної діяльності. Складність формулювання визначення цього поняття пов'язана також з його належністю як до сфери науки, так і до сфери практики. Можна зазначити, що ступінь вивченості й інтенсивність використання його в різних сферах діяльності не рівнозначні.

Так, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 14.12.2011 № 1283 «Про затвердження Порядку проведення моніторингу та оцінки якості освіти», у процесі проведення моніторингу здобувається об'єктивна інформація про якість освіти на різних рівнях, стан системи освіти, а також прогнозується її розвиток; оцінюється стан системи освіти відповідно до завдань державної політики в галузі освіти; органи державної влади забезпечуються статистичною та аналітичною інформацією про якість освіти [3].

Н. В. Бобак, О. В. Мартинюк, Н. М. Марочко вважають, що моніторинг за сутністю – інформаційна система, за процесом – створення умов для прийняття управлінського рішення, за результативністю – технологія оцінювання поточного стану об'єкта управління, його регулювання та прогнозування розвитку [4].

С. А. Баль, В. Ю. Красовська зазначають, що моніторинг – це спеціальна система збору, обробки, зберігання та розповсюдження інформації про стан загальної середньої освіти, інтерпретація зібраних фактів та прогнозування на їх підставі динаміки і основних тенденцій її розвитку та розробка науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень стосовно підвищення ефективності функціонування освітньої галузі [5].

Н. Пасічник під моніторингом розуміє науково-обґрунтовану, неперервну, діагностико-прогностичну комплексну систему збору, зберігання, аналізу і розповсюдження інформації про якість освітніх послуг на основі їх відповідності визначеним цілям та отриманим результатам (комплексне відстеження якості за всіма показниками освітньої діяльності). Сутнісними характеристиками моніторингу в освіті є інформаційна система обстеження стану освіти, прийняття управлінських рішень на основі отриманої інформації [6].

Тобто моніторинг розглядається як спосіб забезпечення сфери управління своєчасною й якісною інформацією з метою прийняття обґрунтованих управлінських рішень та прогнозування розвитку системи освіти.

Вважаємо, що доцільно виокремити значення понять моніторинг, освітній моніторинг та моніторинг якості вищої освіти. Так, *моніторинг* доцільно трактувати як спеціально-організований, постійний, цільовий контроль і діагностика стану освіти на базі систематизації існуючих джерел інформації, а також спеціально-організованих досліджень і вимірювань з метою зіставлення реального стану з очікуваними результатами, відстеження перебігу будь-яких процесів за чітко-визначеними показниками.

Освітній моніторинг має свою специфіку: його функцією є не тільки надання інформації про стан освітньої системи, але й включення механізмів поточного регулювання, у тому числі саморегулювання. При цьому не тільки відстежується динаміка змін в освітніх процесах, але й підтримується розвиток цих процесів у межах заданих параметрів, враховуються можливості виникнення ситуацій випадковості та ймовірності і не допускаються регресивні перетворення. Тобто *освітній моніторинг* доцільно трактувати як систему збирання, обробки, зберігання і розповсюдження інформації про освітню систему або окремі її компоненти, орієнтовану на інформаційне забезпечення управління, що дозволяє зробити обґрунтовані висновки про стан об'єкта у будь-який момент часу і розробити прогноз його розвитку.

Моніторинг якості вищої освіти – спеціальна система збору, обробки, зберігання та розповсюдження інформації про стан вищої освіти, інтерпретація зібраних фактів та прогнозування на їх підставі динаміки і основних тенденцій її розвитку та розробка науково-обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень стосовно підвищення ефективності функціонування освітньої галузі.

Історія виникнення ідеї оцінювання результатів діяльності навчальних закладів нараховує понад 100 років. Офіційно на національному та регіональному рівнях моніторингове оцінювання як метод дослідження систем освіти і освітнього процесу для поліпшення його якості починається з 30-х років ХХ століття (табл. 1).

Таблиця 1 - Етапи становлення освітнього моніторингу [2; 7]

Етап	Період	Зміст
Перший	30–50 роки ХХ ст.	PEAUS дослідила рівень підготовки випускників 30 шкіл у США
Другий	60–70 роки	міжнародна асоціація шкільної успішності – International Education Association – започаткувала міжнародні порівняльні моніторингові дослідження у сфері освіти
Третій	80–90 роки	актуальними стають проблеми визначення рентабельності системи освіти, організації ефективного управління ресурсами, оцінювання продуктивності освітніх систем, якість освіти стає політичною категорією
Четвертий	із середини 90-х років ХХ ст. до наших днів	характеризується спрямованістю на політичну підтримку та наукову обґрунтованість досліджень

Міжнародні моніторингові дослідження передбачають стандартизоване зовнішнє оцінювання навчальних досягнень учнів на міжнародному рівні, що спрямоване на діагностику рівня учнівської навченості та порівняння якості освіти в країнах світу.

Проводяться за сприяння Міжнародної асоціації з оцінки навчальних досягнень (IEA) та організації міжнародного співробітництва й розвитку (OECD) [4].

Моніторинг на міжнародному рівні в різні роки впроваджується завдяки міжнародним програмам (FIMS, FISS, The Study of Reading Comprehension, The Study of Literature Education, The Study of English as a Foreign Language, The Study of French as a Foreign Language, SIMS, The Classroom Environment Study, SISS, The written Composition Study, The Reading Literacy Study, COMPED, The Language Education Study, TIMSS, SITES, CIVED, PPP, PIRLS, ICCS, PISA, CIVIC, LINGVA та ін.), що здійснюються за сприяння Міжнародної асоціації з оцінки навчальних досягнень (IEA) та Організації з економічного співробітництва та розвитку (OECD).

Аналізуючи результати тестування, країни-учасниці координують діяльність і розробляють напрями своєї освітньої політики. Міжнародні дослідження не ставлять за мету виявити країни з найкращим чи найгіршим рівнем підготовки. Результати будь-яких моніторингових досліджень дають змогу урядам країн реально оцінити свої досягнення та недоліки, визначити стратегії змін у державній політиці.

В Україні історія становлення системи моніторингу в освіті на національному рівні починається з 1997 року створенням Центру моніторингу освіти при Інституті змісту і методів навчання Міністерства освіти України. З 1999 року його реформовано у відділ моніторингу якості загальної середньої освіти Науково-методичного центру середньої освіти, який започатковує всеукраїнські моніторингові дослідження: якості основної навчальної літератури для загальноосвітніх навчальних закладів (2001, 2003, 2004), якості засвоєння курсу фізики (1999), якості математичної освіти випускників початкової, основної та старшої школи (2002), стану фізичного, морального і психічного розвитку учнів та інфраструктури навчальних закладів, яка забезпечує збереження здоров'я школярів (2005). У 1999 році засновано першу в Україні організацію у сфері професійного оцінювання та відбору кадрів — Центр тестування професійної компетентності при Міністерстві охорони здоров'я України. У 2005 році утворено Український центр оцінювання якості освіти з регіональними підрозділами. З 2015 року, відповідно до Закону України «Про вищу освіту», система забезпечення вищим навчальним закладом якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості) за його поданням оцінюється Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти або акредитованими ним незалежними установами оцінювання та забезпечення якості вищої освіти на предмет її відповідності вимогам до системи забезпечення якості вищої освіти, що затверджуються Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти [7].

Якість освіти – інтегральна характеристика системи освіти, яка відображає ступінь відповідності досягнутих реальних освітніх результатів та умов освітнього процесу нормативним вимогам, соціальним і особистісним очікуванням. Забезпечити всіх учасників освітнього процесу зворотним зв'язком, що дозволяє вносити послідовні зміни в перебіг реалізації освітньої програми з метою підвищення якості її результатів, – призначення моніторингу. Тобто, моніторинг здійснюється з метою:

- оцінювання стану системи освіти відповідно до завдань державної політики в галузі освіти;
- отримання об'єктивної інформації про якість освіти, стан системи освіти, прогнозування її розвитку;
- забезпечення органів державної влади статистичною та аналітичною інформацією про якість освіти.

Основними функціями моніторингу є:

- аналітична – психолого-педагогічний аналіз освітнього процесу на всіх рівнях його структурної організації; виявлення причинно-наслідкових зв'язків між умовами і результатами;

- діагностична – комплексне психолого-педагогічне вивчення якості освіти навчання, виховання, розвитку студента; вивчення рівня професійної компетентності викладача;
- оцінювальна – кількісно-якісна оцінка діяльності адміністрації навчального закладу, викладача, студента тощо;
- коригувальна – дидактична корекція освітньо-виховного процесу; психолого-педагогічна корекція особистості на шляху її саморозвитку;
- орієнтувальна – спрямування на досягнення мети і вирішення завдань діяльності навчального закладу; виявлення та усунення негативних рис, факторів, явищ тощо;
- інформаційна – забезпечення інформацією про результат проведеного освітнього моніторингу з метою прийняття управлінських рішень;
- прогностична – забезпечення інформацією для розробки прогнозів розвитку навчального закладу.

Стосовно навчального закладу існують такі види освітнього моніторингу: за часовою залежністю: ретроспективний, попереджувачий та поточний; за частотою процедур: разовий, періодичний та систематичний; за охопленням обсягу спостереження: локальний, вибірковий та суцільний; за масштабами мети: стратегічний, тактичний та оперативний; за організаційними формами: індивідуальний, груповий та фронтальний; за етапами навчання: вхідний або вибірковий, навчальний або проміжний та вихідний або підсумковий; за формами об'єкт-суб'єктних відносин: зовнішній або соціальний, взаємоконтроль та самоаналіз; за використанням інструментарієм: стандартизований, не стандартизований, матричний тощо.

Також, важливе значення в діяльності щодо запровадження освітнього моніторингу необхідно приділяти врахуванню таких принципів (лат. *princīpium* - першооснова):

- цілеспрямованості – вивчення цільових установок при проведенні освітнього моніторингу, виявлення цільових показників і термін реалізації цілей;
- ієрархічності – характеризує відносини субординації по вертикалі і координацію дій по горизонталі, що базуються на розподілі завдань і функцій;
- узгодженості – взаємодія між ієрархічними ланками по вертикалі та відносно самостійними підрозділами по горизонталі повинна бути загалом узгоджена з цілями установи при проведенні освітнього моніторингу та синхронізована у часі;
- об'єктивності – при проведенні освітнього моніторингу дослідник має поставити себе в такі умови, за яких він був би однаково зацікавлений у фіксації і позитивних, і негативних проявів досліджуваного освітнього явища чи процесу;
- комплексності – органічно погоджує всі аспекти функціонування навчального закладу як комплексу цілісних систем: економічної, соціальної, науково-технічної, методичної, ідеологічної, психологічної, правової тощо;
- безперервності – визначає процес освітнього моніторингу як безперервний;
- систематичності проведення – з метою діагностики стану освіти та встановлення динаміки її розвитку;
- своєчасності – надання інформації за результатами проведення моніторингу для прийняття рішення, оскільки несвоєчасно ухвалені рішення може призвести до втрат фінансових і матеріальних ресурсів тощо;
- оперативності – доведення до відома органів управління освітою та громадськості результатів моніторингу;
- перспективності – встановлення зв'язку нових об'єктів моніторингу з попередніми проведеними дослідженнями, орієнтація на перспективу в наступних етапах проведення освітнього моніторингу;
- паритетності – урахування інтересів та відповідальність сторін, залучених до взаємодії;

- рефлексивності – свідоме ставлення до предмету дослідження чи наукового аналізу, сприйняття його крізь призму власних естетичних установок, аксіологічних принципів формує підвалини для професійного розвитку, прогресивних зрушень подальшої професійної діяльності, що в свою чергу протистоїть деградації у професії;
- гуманістичної спрямованості – дозволяє розглядати моніторинг не як самоціль, а як засіб глибокого вивчення освітнього процесу для вдосконалення всіх рівнів педагогічної взаємодії й оптимізації управління ним;
- відкритості та варіативності – передбачає формування змісту освітнього моніторингу за рахунок використання різних методів, форм і засобів організації відповідно до поставлених завдань;
- синергії – передбачає отримання синергетичного ефекту від інтеграції різних елементів інфраструктури, ресурсів чи інших чинників.

Принципи як поняття теорії відображають закономірності, відносини, взаємозв'язки між елементами. Вибір об'єкту моніторингових досліджень здійснюється відповідно до рівня управління.

Об'єктами освітнього моніторингу є: інформація про учасників освітнього процесу, зокрема про стан їх здоров'я, соціальний захист, умови життя та навчання, готовність до провадження певного виду діяльності, рівень задоволення потреби в освітніх послугах; процеси, що відбуваються в системі освіти, та характеристики її стану; результати навчальної діяльності; навчально-методичне, матеріально-технічне, нормативно-правове, кадрове забезпечення освітнього процесу.

Об'єктами моніторингу в університеті виступають: 1) рівень якості знань студентів; 2) освітнє середовище ВНЗ (освітній процес, педагогічна діяльність, науково-педагогічні кадри, освітні програми, матеріально-технічна база, інформаційно-освітнє середовище, студенти (учні, абітурієнти), управління освітою, наукові дослідження тощо).

Освітній моніторинг у вищій школі може бути проведений за такими напрямками:

- педагогічний – вивчення рівня навчальних досягнень студентів, якості змісту освіти;
- психологічний – вивчення емоційної рівноваги, моральних цінностей тощо;
- медичний – вивчення стану фізичного здоров'я, санітарно-гігієнічних умов праці та навчання, наявності програм соціального захисту учасників освітнього процесу тощо;
- соціологічний – вивчення соціальних умов життя, навчання та праці учасників освітнього процесу;
- статистичний – збирання статистичної інформації відповідно до показників державної та відомчої статистичної звітності;
- ресурсний – вивчення обсягів, розподілу та якості забезпечення системи освіти матеріально-технічними, фінансовими, науково-методичними ресурсами;
- кадровий – вивчення кадрового складу педагогів та управлінців, аналіз системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів, фіксація вакансій.

При проведенні моніторингу застосовуються виявлені, загальновизнані й зафіксовані документально вимоги до якості освіти, що відповідають державним стандартам, а також потребам особистості та суспільства.

Моніторинг реалізується за допомогою комплексу методів і чітко розроблених процедур. Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2011 року № 1283 «Про затвердження порядку проведення моніторингу якості освіти», моніторинг проводиться у п'ять етапів: 1) визначається мета, завдання, строки, процедура, методи проведення моніторингу та критерії оцінювання; 2) готуються інструктивно-методичні матеріали щодо проведення моніторингу; 3) здійснюється моніторинг; 4) здійснюється аналіз результатів моніторингу, готується статистична та аналітична інформація про якість освіти; 5) оприлюднюється зазначена інформація [3].

Вважаємо, що освітній моніторинг доцільно проводити за такими етапами (рис. 1).

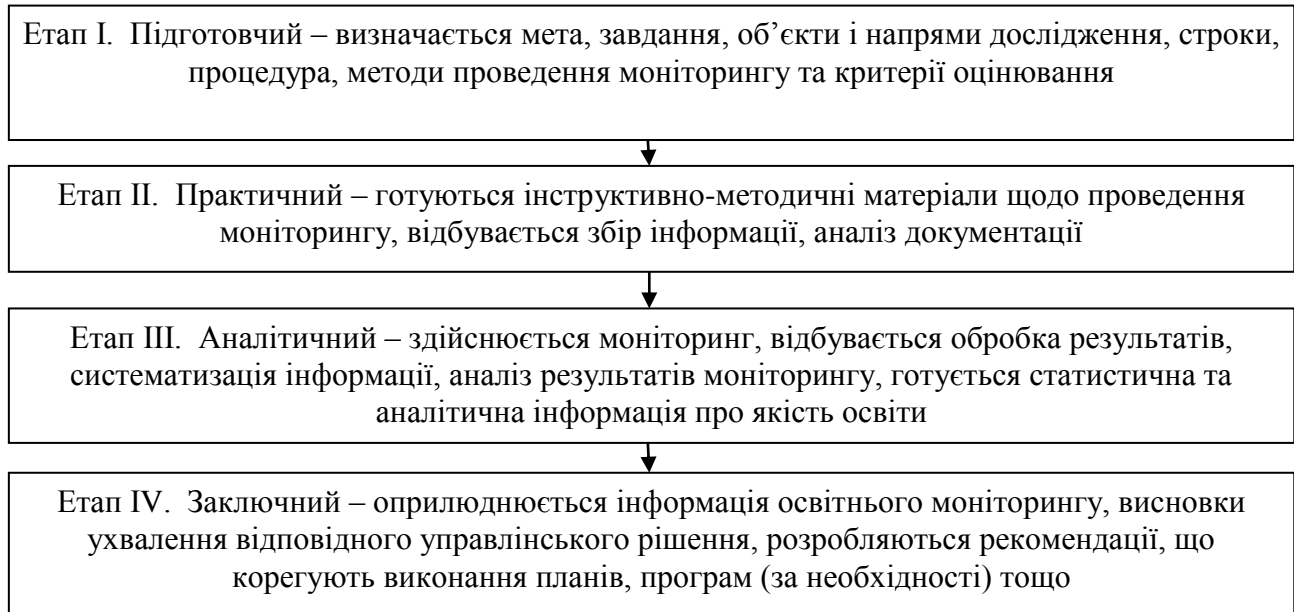

Рис. 1. Етапи проведення освітнього моніторингу

На етапі підготовки освітнього моніторингу розробляється: 1) нормативно-правове забезпечення – розробка положення про моніторинг, внесення коректив в організаційну структуру, розробка спеціальних інструкцій із проведення моніторингу, розробка форм бланків, комп’ютерних програм; 2) науково-методичне забезпечення – ознайомлення з сучасними технологіями, соціальними системами, визначення напрямів упровадження, опрацювання літератури, вибір, розробка та адаптація діагностичних матеріалів, створення технології обробки результатів; 3) кадрове забезпечення – модифікація структури управління (ведення функціональних служб), навчання педагогічних кадрів, підготовка технічних виконавців.

До методів проведення освітнього моніторингу відносять: опитування різних груп респондентів; тестування; збір статистичних даних про стан системи освіти за встановленою виконавцем формою; вивчення документів навчальних закладів, органів управління освітою тощо. Для проведення освітнього моніторингу можуть використовуватись кваліметричні моделі (стандарт) стану або процесу, що відстежуються. Кваліметричні (квалі – якість, метріо – міряти) моделі забезпечують кількісну оцінку якості предметів або процесів.

Основні критерії аналізу й оцінювання при проведенні моніторингу (критерії розробляються стосовно кожного об’єкту моніторингу відповідно до існуючих стандартів): 1) ступінь відповідності цілям і завданням навчання; 2) ступінь відповідності нормам і вимогам стандартів; 3) зміна стану (динаміка «+», «-»).

Інформація за результатами проведеного освітнього моніторингу використовується суб’єктами моніторингу для прийняття управлінських рішень, якими є:

- споживачі (покупці), які одержують освітню послугу (фізична особа або колектив);
- виробники (продавці), які надають освітні послуги (державні або приватні навчальні заклади, юридичні або фізичні особи);
- держава, що регулює ринок за допомогою різних інструментів відповідно до освітньої політики;
- суспільство загалом, бо відчуває вплив підвищення чи зниження освітнього рівня населення.

Зовнішній моніторинг системи освіти здійснює Державна інспекція навчальних закладів України, а саме:

- здійснює контроль та бере участь у моніторингу якості підготовки учнів та студентів;
- аналізує роботу дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних та вищих навчальних закладів, інших суб'єктів надання освітніх послуг щодо дотримання ними нормативно-правових актів у галузі освіти, вимог стандартів вищої освіти, дає оцінку відповідності їх діяльності вимогам державних стандартів, вносить пропозиції щодо усунення негативних і поширення позитивних тенденцій у розвитку освіти та надання освітніх послуг;
- вивчає роботу органів управління освітою під час реалізації ними державної політики у сфері освіти, ефективності управління суб'єктами надання освітніх послуг;
- здійснює методичне керівництво і координацію роботи органів управління освітою з питань організації і проведення контрольних заходів та атестації навчальних закладів [8].

За результатами отриманих даних Державна інспекція навчальних закладів вносить Міністерству освіти і науки України на розгляд пропозиції щодо забезпечення формування політики у сфері освіти. Міністерство освіти і науки України: визначає напрями проведення моніторингу відповідно до завдань державної політики в галузі освіти, здійснює координацію проведення оцінки, затверджує плани заходів щодо проведення моніторингу та оцінки, здійснює контроль за їх виконанням, враховує результати моніторингу та оцінки під час формування та реалізації державної політики в галузі освіти.

Отже, освітній моніторинг є комплексним, системним процесом і з позицій комплексності самої процедури моніторингового дослідження. Він є цілісним управлінським інструментом, який дозволяє зібрати, зберегти, обробити, поширити інформацію про діяльність системи вищої освіти, визначити її стан і спрогнозувати розвиток.

На основі викладеного вище можна стверджувати, що інформаційною основою управління якістю освіти є освітній моніторинг, спрямований на отримання оперативної та достовірної інформації про якість освітніх результатів та умов їх досягнення. Подальшої розробки потребують технологія й інструментарій внутрішньоуніверситетського моніторингу якості освіти з урахуванням індикаторів і показників, що працюють на основі принципів, викладених у статті, і дозволяють залучити до управління якістю всіх суб'єктів освітнього процесу й визначити місце й роль кожного з них у цій взаємодії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Темненков В. В. Теоретичні засади, цілі та завдання моніторингу якості освіти / В. В. Темненков. – [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.zippo.net.ua/index.php?page_id=197
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 14.12.2011 № 1283 «Про затвердження Порядку проведення моніторингу та оцінки якості освіти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1283-2011>.
4. Бобак Н.В. Моніторинг якості освіти: міжнародний досвід / Н.В. Бобак, О.В. Мартинюк, Н.М. Марочко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ippo.if.ua/files/%D0%86%D0%9C/MON/Vobak.pdf>
5. Баль С. А., Красовська В. Ю. Моніторинг якості освіти: принципи, форми, вимоги : довідник-посібник / С.А. Баль, В.Ю. Красовська. – Хмельницький : ХОППО, 2013. – 61 с.
6. Пасічник Н. Моніторинг якості освіти як комплексне оцінювання освітнього процесу / Н.Пасічник. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kspu.kr.ua/download/conf2013/section1/article_pasechnik.pdf

7. Енциклопедія освіти / за ред. акад. пед. наук України В.Г. Кременя. — К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
8. Постанова Кабінету Міністрів України від 16.10.2014 № 538 «Про затвердження Положення про Державну інспекцію навчальних закладів України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/538-2014-%D0%BF>.

REFERENCES

1. Zakon Ukrainy (2014) “Pro vyshchu osvitu”, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (access October 10, 2015).
2. Temnenkov, V. V. (2015) “Teoretychni zasady, tsili ta zavdannya monitoryngu yakosti osvity”, available at: www.zippo.net.ua/index.php?page_id=197 (access October 10, 2015).
3. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy (2011) “Pro zatverdzhennia Poriadku provedennia monitoryngu ta otsinky yakosti osvity”, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1283-2011> (access October 12, 2015).
4. Bobak, N. V., Martyniuk, O. V. and Marochko, N. M. (2014) Monitoryng yakosti osvity: mizhnarodnyi dosvid, available at: www.ippo.if.ua/files/%D0%86%D0%9C/MON/Bobak.pdf (access October 14, 2015).
5. Bal, S. A. and Krasovskaia, V. Yu. (2013) *Monitoryng yakosti osvity: pryntsypy, formy, vymogy (dovidnyk-posibnyk)* [The monitoring quality of education: principles, forms, requirements], KHOIPPO, Khmelnytsky, Ukraine.
6. Pasichnyk, N. Monitoryng yakosti osvity yak kompleksne otsynuvannia osvitnogo protsesu (2013), available at: www.kspu.kr.ua/download/conf2013/section1/article_pasechnick.pdf (access October 14, 2015).
7. Kremen, V. G. (2008) *Entsiklopediia osvity* [Encyclopedia of Education], Yurinkom Inter, Kyiv, Ukraine.
8. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy (2014) “Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Derzhavhu inspektsiiu navchalnykh zakladiv Ukrainy”, available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/538-2014-%D0%BF> (access October 14, 2015).

УДК 378.046 : 378.14 : 378.18

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ВНЗ

Надточій Н.О., к.пед.н., Ємельянова В.М.

Запорізький національний університет, вул.Жуковського, 66, м.Запоріжжя, Україна

nathaly@ua.fm

Стаття присвячена визначенню особливостей організації освітнього процесу у вищому навчальному закладі гуманітарного профілю з метою ефективного формування академічних компетенцій. Обґрунтовані педагогічні умови підвищення ефективності процесу формування у студентів академічних компетенцій у процесі навчально-пізнавальної діяльності. Представлено модель академічної культури та етапи проектування процесу розвитку професійно важливих якостей.

Ключові слова: проектування, компетенція, освітній процес, студент, вищий навчальний заклад, дисципліна, академічна компетенція.